

УДК 821.161.3.09 – 1

РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬнай СІМВОЛІКІ Ў КНІЗЕ ПАЭЗІІ А. КУЛЯШОВА “САСНА І БЯРОЗА”

Абабурка Мікалай Васільевіч

прафесар кафедры агульнага і славянскага мовазнаўства ўстановы адукацыі
“Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова”,
доктар філалагічных навук, прафесар;

Ячмянёва Ірына Мікалаеўна

дацэнт кафедры агульнага і славянскага мовазнаўства ўстановы
адукацыі “Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова”,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт
(г. Магілёў, Беларусь)

Названы паэтычны зборнік пэўны час лічыўся пятым томам збору твораў
А. Куляшова, бо чацвёрты том больш-менш поўнага збору вершаў, паэм і

перакладаў народнага паэта Беларусі выйшаў з друку яшчэ ў 1967 годзе. Як вядома, перадсмяротны пяцітомнік А. Куляшова ўбачыў свет у 1974–77 гг. На вялікі жаль, пасля смерці песняра (1978 г.) уся ягоная творчая спадчына так і не сабраная пакуль што на сённяшні дзень у поўны сумесны кнігазбор.

Высокі паэтаў інтэлект, багаты інтэлектуалізм ягонай паэзіі, інтэлектуальнасць паэтычнага выказвання (асобнай паэтавай страфы ці нават асобнага радка або толькі аднаго слова) пастаянна раскрываліся на неаднаразовых Куляшоўскіх чытаннях і іх публікацыях, пачынаючы з 1986 года.

Зборнік паэзіі пад назваю “Сасна і бяроза” адметны ўжо тым, што ў ім апублікаваная аўтабіяграфічная паэма А. Куляшова “Далёка да акіяна” [1, Т. 3, с. 161–301], у якой купалаўска-коласаўскія традыцыі ў творчасці паэта яшчэ пабольшалі, асабліва ў выкарыстанні вобразаў-сімвалаў (*рэк і дарог, жыцця і жытла, нябесных свяціл і пор года, лесу, поля, мора, акіяна і шмат інш.*)

Ва ўсёй паэме “Далёка да акіяна” А. Куляшова назва амаль кожнага раздзела, як і раздзел “*Хата*”, нясе вялікую другасную (паўторную) намінацыйную нагрузку. “*Агонь*” (намінацыя каня), “*Восем і адна*” (намінацыя начнога гуртка), “*Скарб*” (намінацыя “маёмасці”, “нерухомасці”, “спадчыны”), “*Экран*” – гэта, паводле А. Куляшова, “папера белая”, “час”, “кругі жыцця”, “памяць”, “сненне звышфатоннае” і інш. Адзначаную функцыю выконвае і штодзённа-бытавая лексіка беларусаў, у першую чаргу Магілёўскага краю, а іменна: часткі хаты – “палавіны”, “бакоўкі”, “кухня”, “сенцы”, “ляжанка”, “печ”, “стол”, “кут”; ежа – “хлеб”, “праснакі”, “дранікі”, “проса”, “бабка”, “бабы”, “гарох”, “фасоль”; рыштунак – “серп”, “пранік”, “плуг”, “барана”, “сяўня”, “ночвы”, “лучына”, “лямпа”, “кросны”, “калаўрот”; гаспадарчая будова – “адрына”, “хлеў”, “клець”, “склеп”; зямельная частка сядзібы – “агарод”, “шнур”, “паўшнура”, “пляц”, “паўгектарная паласа”, “двор” (“дворышча”, “падворышча”), “весніцы”, “мост”; самі насельнікі Магілёўшчыны – “жыхары”, “бульбоўнікі”, “шкрабы” (бацькі-настаўнікі як школьныя работнікі) і шмат інш. Да такой лексікі песна прымыкаюць і суцэльныя сінанімічныя рады нахштальт: “дом”-“двор”-надворак”-“свае сцены”; “спадчына” – “даўні скарб жытла”; “дубка”-“сяўня”; “сям’я” – “гурт”, “камуна”; “зухі і свавольнікі” – “кватаранты і школьнікі” – “дома жыхары” – “дружбакі-сябры”; “дзевяць нас” – “адзін гурток” – “восем і адна”; “школа” – “як імшаннік той” – “дом наш” – “інтэрнат” і г.д. Змыкаюца з імі і словы з пашыраным значэннем тыпу “*палоса*” (зямлі, святла, жыта), “*жменя*” (зерня, каласоў), “*сцежка*” (дарожка, палатно), “*чаіца*” (птушка, маці) і інш. У заключным раздзеле паэмы А. Куляшоў сказаў пра сябе і свой час, ператвараючы звычайнае беларускамоўнае маўленне ў якую інтэлектуальную паэзію, дастойную самай высокай ацэнкі і адзнакі: “Сёння я – не сталасці Неспакойны госць, Не ўцякай ад старасці Злой у маладосць...”; “Сёння зноў, як з выраю Птах

немалады, *На спатканне шчырае Прыляцеў сюды Я – з былымі справамі...*”; *“Я сягоння – з замеці Змрочнай небыцця – На экраны памяці Вырваў бег жыцця...”* [1, Т. 3, с.165].

У 1960 г. у вершы “Да паэзіі” паэт выкарыстоўвае ганебную лексіку для найярчэйшай і найарыгінальнейшай характарыстыкі сваёй “пасады цяжкой”, пераасэнсоўваючы яе ў “турму”, “карцар”, “ланцуг” і інш. : *“Я – вязень твой, а ты – мая турма, Асуджан я любоўю пажыццёва...”*, – гаворыць паэт адкрыта. У зборнік “Сасна і бяроза” гэты верш ўключаны разам з такімі, як “На пасадзе цяжкой” (1956), “Ёсць у паэта свой аблог цалінны...” (1962), “Палын не трэба ні млынам, ні зводкам...” (1963), “Я гіну ад бяздзейнасці не месяц...” (1963) і г. д. У апошнім славіца шаснаццацірадковае, як “шаснаццаць кропель цудадзейных лек”, “шаснаццаць сцежак на лістку паперы”, “Шаснаццаць крокаў, каб ісці наперад”, “Шаснаццаць рук, каб абдымаць зямлю”. Шаснаццацірадковым напісаны паэмы “Маналог” і “Цунамі” (1968). Дарэчы, у паэме “Цунамі” – асноўныя дзейныя асобы Ён і Яна, якія *“нарэшыце адпальлі Ад кантынента люднага парога”*, каб не забыць *“былое”* ці ўбачыць *“нязнаны край”*, каб *“быць усюды разам, пакінуўшы шумлівы свет людскі...”* Па-куляшоўску – гэта не “вандраванне”, а *“выпрабаванне кахання, волі і адвагі іх”*.

Самі вобразы сасны і бярозы сімвалізуюць жыццядзейную і жыццёдайную сілу, якія *“трымаюць Зямлю”* [г. зн. планету, – М. А.] *“жывымі рукамі карэнняў сваіх”*, а ў час вайны служачы *“салдатам сасна – для труны, Для крыжы – бяроза...”* (верш “Сасна і бяроза”). Так і ўспамінаецца культурэма С. Грахоўскага: *“І пахнуць смаляной сасною Калыска, Хата і Труна”* [2, с. 356].

Свае вершы лічыць А. Куляшоў сінонімамі “соснаў”, якіх ратуе “дзяцел”, у адным з шаснаццацірадковых:

*Таварыш соснам, караедам вораг,
Мой верш, як дзяцел, зранку на нагах –
Укручваецца ў неба па ствалах,
Аб дрэвах непакоячыся хворых* [1, Т. 1, с. 340].

Успомнім расшыфроўку сімвалічнага сэнсу слоў “лес”, “бор”, “дрэвы” дачкой паэта ў кнізе “Лясному рэчу праўду раскажу...” (“лес”, “бор” – гэта “гурт”, “народ”, “нацыя”, а “дрэвы” – гэта “людзі”, асобныя чалавекі, персоны, асобіны) [3, с. 260].

У наступным шаснаццацірадковіку бярозу як своеасаблівае дрэва (“Маёй рукой пасаджанай бярозе Гадоў якіх праз сорак, сорак пяць...”) сімвалізуе паэт з “новым векам”, у якім яго паэзія будзе па-новаму прачытаная і зразуметая:

*Што гэта дрэва не вятрам на здзек
Тут пасадзілі не для ўцехі ўласнай –
Пераняслі яго, для долі яснай,
Не з лесу ў поле – з веку ў новы век* [1, Т. 1, с. 341].

Такім чынам, не толькі ўласнабеларуская, але і агульнаславянская сімволіка ў творах А. Куляшова яшчэ канчаткова не вывучаная, а ў многіх творах і не выяўленая.

Літаратура

1. Куляшоў, А. Збор твораў: у 5 т. – Т. 3. – Мінск : Маст. літ., 1975. – 304 с.
2. Грахоўскі, С. Выбраныя творы: у 2 т. – Т. 1. – Мінск : Маст. літ., 1973. – 482 с.
3. Куляшова, В. Лясному рэху праўду раскажу... Літаратуразнаўчае эсэ / В. Куляшова. – Мінск: Маст. літ., 1989. – С. 253–261.